

KVALITA VYUČOVACIEHO PROCESU

QUALITY OF EDUCATION PROCESS

Katarína KRPÁLKOVÁ KRELOVÁ, Lucia KRIŠTOFIAKOVÁ

Autori: Ing. Katarína Krpáľková Krelová, PhD., Ing. Lucia Krištofiaková
Pracovisko: Ústav inžinierskej pedagogiky a humanitných vied, Katedra inžinierskej pedagogiky a psychológie, Materiálovotechnologická fakulta STU
Adresa: Paulínska 16, 917 24 Trnava, Slovensko
Tel.: 00421 918646027
E-mail: katarina.krelova@stuba.sk, lucia.kristofiakova@stuba.sk

Abstract

Príspevok sa zaoberá problematikou kvality vyučovacieho procesu. Analyzuje oblasti, ktoré prispievajú na zlepšenie kvality vyučovacieho procesu. Podstatnú časť príspevku tvorí SWOT analýza na ZSPŠ v Trnave. Výsledkom je návrh odporúčaní na zlepšenie vyučovacieho procesu na uvedenej strednej škole.

The accession is concerned with issue of learning process quality. It's analysing a parts, which support an increassing of learning process quality. The main part of the accession consist of a SWOT analysis on ZSPŠ in Trnava. The result is the design of recommendation to increass the learning process in that school.

Key words

vyučovací proces, kvalita vyučovacieho procesu, SWOT analýza

process of education, quality of education, SWOT analysis

Úvod

V súčasnosti má vo všeobecnosti kvalita dominujúci charakter vo všetkých oblastiach života. Po vstupe Slovenska do Európskej únie je potrebné prehodnotiť postoje Slovenska ku kvalite a vychádzať z potrieb a požiadaviek Európskej únie aj v oblasti zabezpečovania kvality. Tieto potreby a požiadavky sú súčasťou dokumentu Nová koncepcia národného programu kvality Slovenskej republiky na roky 2004-2008, kde významnú časť tvorí aj oblasť výchovy a vzdelávania. Zvyšovanie kvality vzdelávania je považované za základnú podmienku pri zabezpečení konkurencieschopnosti inštitúcií, ktoré poskytujú vzdelávanie. Zabezpečovanie a rozvoj kvality je vo všeobecnosti nepretržitý proces a to v plnej miere platí aj pre kvalitu vyučovacieho procesu.

Kvalita vyučovacieho procesu

Pri nazeraní na kvalitu vyučovacieho procesu by sme sa mali orientovať na nasledujúce oblasti:

✓ **spokojnosť partnerov** (žiacov, učiteľov, rodičov, zamestnávateľov,... a pod.)

Kvalita vyučovacieho procesu spočíva predovšetkým v dosiahnutí stanovených cieľov vyučovania, naplnení vzdelávacích štandardov a požiadaviek ostatných partnerov, ale najmä dosiahnutie spokojnosti žiakov a ich rodičov. Učitelia by sa mali vopred zaujímať aké sú požiadavky ich partnerov (žiacov) a na základe analýz by mali prispôbovať spôsob výučby, vyučovacie metódy, organizačné formy a používať materiálne didaktické prostriedky. Učiteľ by mal pravidelne robiť sebareflexiu vlastnej práce. Aby bol vyučovací proces efektívny, je dôležité, aby boli naplnené stanovené ciele (kognitívne, afektívne aj psychomotorické) a aby ciele boli dosahované v priaznivom a tvorivom prostredí pre všetkých partnerov.

✓ **kvalitu vyučovacieho procesu**

Ak hovoríme o kvalite vyučovacieho procesu, musíme hovoriť o kvalite jednotlivých fáz konkrétnej vyučovacej jednotky. T. z. kvalitu motivácie, expozície nového učiva, fixácie, diagnostiky a klasifikácie a v neposlednej rade aj kvalitu zadávania domácich úloh. Aby mohol učiteľ zabezpečovať kvalitu jednotlivých fáz vyučovacieho procesu, musí mať prístup k najnovším informáciám, trendom, inováciám z oblasti pedagogiky, psychológie, metodiky vyučovania jednotlivých predmetov i ďalších vedných disciplín a samozrejme aj k obsahu predmetov, ktoré vyučuje a tieto inovácie vo vyučovacom procese aj aplikovať. To si vyžaduje systematické a pravidelné ďalšie vzdelávanie učiteľov, ich odborný a profesijný rast. Učitelia by mali neustále realizovať spätnú väzbu a to smerom k žiakom, aby títo vedeli, či to, čo robia, robia správne, adekvátne, a ak nie, v čom robia chyby a ako majú tieto chyby odstrániť a aj smerom k učiteľovi, aby tento vedel, či žiaci robia to, čo robí majú, či to robia správne a ak nie, aby mohol adekvátne reagovať.

✓ **nepretržité zlepšovanie vyučovacieho procesu**

Neustále zlepšovanie a zdokonaľovanie vyučovacieho procesu vyžaduje predovšetkým od učiteľov, aby sa neustále zamýšľali, analyzovali a hodnotili vlastnú prácu a snažili sa ju skvalitňovať. Učitelia môžu využiť akčný výskum, ktorý je priamo zameraný na vylepšovanie, skvalitňovanie, pozitívne ovplyvňovanie pedagogickej praxe, t.j. na okamžité, bezprostredné využitie jeho výsledkov. Vykonávajú ho učitelia priamo vo svojej učiteľskej praxi, t.j. akčný výskum je integrálnou súčasťou vyučovacieho procesu. Reaguje na aktuálne potreby pedagogickej praxe, navrhuje ich riešenie, toto riešenie overuje priamo vo vyučovacom procese a v prípade pozitívneho výsledku sa riešenie stáva okamžite súčasťou vyučovacieho procesu.

Možný postup pri akčnom výskume:

- ⇒ Učiteľ **uvažuje** o vyučovacom procese, chce ho skvalitniť, na základe svojich skúseností zisťuje, že niektorý prvok vyučovacieho procesu nie je efektívny a že by ho bolo možné realizovať aj kvalitnejšie.
- ⇒ **Navrhne príslušnú inováciu**, prekonzultuje ju s kolegami alebo s výskumníkom, spolu s nimi urobí plán - projekt akčného výskumu.
- ⇒ Inováciu na základe plánu **realizuje v praxi** - vo vyučovacom procese.

- ⇒ Priebežne **zist'uje dôsledky inovácie** na priebeh a výsledky vyučovacieho procesu.
- ⇒ Získané **výsledky vyhodnotí**, v prípade, že sú pozitívne, oboznámi s nimi pedagogickú verejnosť a inovácia sa stane integrálnou súčasťou vyučovacieho procesu. Jej prínos môže byť niekedy až taký, že významne prispeje k rozvoju určitej koncepcie alebo aj vedeckej teórie.
- ⇒ V prípade, že **výsledky nie sú presvedčivé, navrhuje ďalšiu inováciu a celý cyklus sa opakuje.** (Turek, 2006)

Z hľadiska systému manažérstva kvality by neodmysliteľnou súčasťou práce učiteľa mal byť systematický prístup nazývaný **PDCA cyklus**, ktorý pozostáva z týchto etáp (Albert 2003):

- 1) Plánovanie činnosti zameranej na skvalitnenie vyučovania.
 - 2) Realizácia plánu na vyučovaní.
 - 3) Hodnotenie činnosti pomocou adekvátnych metód a techník.
 - 4) Analýza, reflexia, hodnotenie výsledkov činnosti, výsledkov čoho je nový plán činnosti a nový PDCA cyklus.
- Pri aplikácii PDCA cyklu učiteľ v podstate realizuje akčný výskum.

✓ **priaznivá a tvorivá klíma vo vyučovacom procese**

Aby sme dosiahli vyučovanie vysokej kvality je potrebné, aby učitelia vytvorili priaznivú klímu. Podstatou je zabezpečiť, aby žiaci radi chodili do školy, aby nemali strach, pocit, že je niekto preferovaný, aby sa nenudili a naopak boli v škole tvoriví. Úlohou učiteľov a vedenia školy je zabezpečiť, aby nedochádzalo k šikanovaniu žiakov. Učiteľ má mnoho nástrojov ako urobiť vyučovanie (školu) zaujímavú a zábavnú.

SWOT analýza

SWOT analýzu môžeme charakterizovať ako kvalitatívne hodnotenie všetkých relevantných stránok spoločnosti (školy, vyučovacieho procesu,...). Podstata tejto metódy je v klasifikácii a ohodnotení jednotlivých činiteľov vplývajúcich na kvalitu, rozdelených do štyroch základných skupín:

silné stránky (S)	slabé stránky (W)
možností, príležitostí (O)	hrozby a riziká (T)

SWOT analýza vychádza z predpokladu, že organizácia dosiahne úspech maximalizáciou predností a možností a minimalizáciou nedostatkov a hrozieb.

Prínosy SWOT analýzy:

- ✓ z hodnotenia je možné odvodiť optimálne strategické alternatívy zvyšovania kvality organizácie,
- ✓ umožňuje rýchle získanie veľkého množstva informácií,
- ✓ ak je SWOT analýza vykonávaná periodicky, umožňuje organizácii posúdiť dynamiku vývoja kvality, ako sa mení kvalita v čase, ktoré činitele kvality nadobudli zvýšenú dôležitosť, a ktoré ju naopak, stratili,
- ✓ vedie ku skvalitneniu činnosti organizácie.

Aplikácia SWOT analýzy na ZSPŠ v Trnave

Cieľ analýzy

Cieľom analýzy bolo zistenie silných a slabých stránok, možností a rizík vybratej strednej odbornej školy.

Miesto realizácie analýzy

Analýzu sme uskutočnili na fakultnej škole ZSPŠ v Trnave v školskom roku 2007/2008.

Metóda analýzy

Na zistenie cieľov sme použili dotazníkovú metódu. Názory žiakov sme zisťovali formou anonymného dotazníka, ktorý obsahoval 20 položiek.

Respondenti

Analýzy sa zúčastnili žiaci všetkých študijných odborov (strojárstvo, elektrotechnika, obchod a podnikanie, technické a informačné služby v strojárstve), za každý odbor žiaci 1., 2. a 3. ročníka, spolu 300 žiakov. Štruktúru respondentov znázorňuje tabuľka č.1.

ŠTRUKTÚRA RESPONDENTOV Tabuľka 1

Študijný odbor	Trieda	Počet študentov
Strojárstvo	1.SA	13
	2.SB	23
	3.SA	27
Elektrotechnika	1.EB	28
	2.EB	31
	3.EA	24
Obchod a podnikanie	1.OPB	20
	2.OP	24
	3.OP	30
Technické a informačné služby v strojárstve	1.T	26
	2.T	27
	3.T	27
Spolu		300

Výsledky

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none">✓ odovzdávanie nových vedomostí, poznatkov, skúseností,✓ kolektív,✓ prístup učiteľov,✓ spôsob výučby,✓ výpočtová technika,✓ zábava, dobrá atmosféra na vyučovaní,✓ niektoré predmety,✓ možnosť autoškoly,	<ul style="list-style-type: none">✓ prístup učiteľov,✓ niektoré predmety,✓ prostredie, didaktické prostriedky, zariadenia,✓ náročnosť obsahu výučby,✓ hodnotenie,✓ skúšanie, písomky,✓ nezáživné vyučovanie,

PRÍLEŽITOSTI	HROZBY
<ul style="list-style-type: none"> ✓ zlepšiť stav učebných pomôcok a didaktickej techniky, ✓ zlepšiť prístup učiteľov k študentom, ✓ rekonštrukcia a modernizácia a zlepšenie vybavenia budovy školy, ✓ viac praxe, projektov, výletov, exkurzií, ✓ omladiť učiteľský zbor, ✓ zaujímavejší výklad na hodinách, ✓ menšia dotácia vyučovacích hodín, 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ demografický pokles populácie, ✓ zvyšovanie výdavkov na prevádzku, ✓ nedostatok finančných prostriedkov, ✓ nerešpektovanie požiadaviek študentov a rodičov.

Návrhy a odporúčania vyplývajúce zo SWOT analýzy

Na základe výsledkov získaných zo SWOT analýzy učiteľom **odporúčame:**

1. zlepšovať prístup k žiakom,
2. využívať vo vyučovacom procese vo väčšej miere didaktickú techniku a učebné pomôcky,
3. zavádzať inovácie do vyučovacieho procesu, snažiť sa urobiť vyučovací proces lepším a zaujímavejším,
4. vyučovací proces nepretržite hodnotiť,
5. zisťovať názory žiakov na realizáciu vyučovacieho procesu.

Učitelia by sa mali snažiť z vyučovania **odstrániť:**

- ✓ príliš autoritatívny prístup k žiakom,
- ✓ jednotvárnú realizáciu vyučovacieho procesu,
- ✓ realizáciu vyučovacieho procesu bez používania učebných pomôcok a didaktickej techniky,
- ✓ vyžadovanie memorovania informácií.

Záver

Kvalitu výchovy a vzdelávania je možné neustále zvyšovať bez ohľadu na jej aktuálnu úroveň. Objektívne samohodnotenie pomáha škole zlepšiť sa, zvýšiť kvalitu školy. Partneri školy (žiaci, učitelia, rodičia, zamestnávateľia, a pod.) nebudú akceptovať nekvalitné, preto je na škole, aby poskytovala kvalitu, to je jej cesta k úspechu. Prostredníctvom nepretržitej analýzy vlastnej činnosti škola dokazuje, že rešpektuje požiadavky svojich partnerov.

Zoznam bibliografických odkazov:

- [1] ALBERT, A. *Komplexné manažérstvo kvality*. Košice: KIP, TU, 2003. ISBN 80-7099-985-3
[2] TUREK, I. *Základy pedagogického výskumu*. Bratislava: STU, 2006, s.143. ISBN 80-227-2505-6